

ความหมายของความสัมพันธ์

ผู้ที่เคยเรียนชั้นมัธยมศึกษามาแล้ว คงจะนึกถึงสมการข้างล่างนี้ได้ จากสมการดังนี้

$$y = f(x)$$

จะเห็นว่า ค่าของ y ขึ้นอยู่กับค่าของ x ถ้าค่าของ x เป็น 1 ค่าของ y จะเป็น 1 ด้วย ถ้าค่าของ x เป็น 10 ค่าของ y จะเป็น 10 ด้วย ถ้าค่าของ x เป็น k ค่าของ y จะเป็น k ด้วย ถ้าค่า x เพิ่มขึ้น ค่า y จะเพิ่มตาม ค่า x ลด ค่า y จะลดตาม ดังนี้ เรียกว่า ค่าของ y "สัมพันธ์" กับค่าของ x

สมการที่กล่าวข้างต้นเป็น "สัญลักษณ์ประดิษฐ์" ที่มนุษย์คิดขึ้น สมการนี้อาจจะนำไปประกอบกับปรากฏการณ์ธรรมชาติได้เช่น ยิ่งกินยิ่งอึด แต่ถ้ากินอึดแล้วยิ่งกินต่อไปอีก ก็จะทำให้ความสัมพันธ์อีกอย่างหนึ่ง คือ ยิ่งกินยิ่งอึดอดหรือตัวอย่างอื่น ๆ เช่น ยิ่งกดปลายเข็มเราจะยิ่งเจ็บ ยิ่งถ้าเข็มยิ่งโกรธ สมยิ่งพดจัดก็คืนยิ่งแรง ความสัมพันธ์ตามตัวอย่างที่กล่าวมาเป็นความสัมพันธ์เชิง "ตามกัน" ถ้าความสัมพันธ์เป็นไปในทางตรงกันข้ามเช่น ยิ่งเรียนยิ่งโง่ ยิ่งอ่านยิ่งไม่รู้

ความสัมพันธ์

◎ ไสว เลี่ยมแก้ว

อะไร ยิ่งลงทุนมากยิ่งได้กำไรน้อย เป็นต้น ความสัมพันธ์ลักษณะเช่นนี้เรียกว่า ความสัมพันธ์เชิง "กลับกัน" แม้แต่ในภาวะสมตลยก็มีความสัมพันธ์ซ้อนเร้นอยู่ เช่น ยิ่ง "ความเท่ากัน" ยิ่งคงเดิม "ความสมตลย" ก็คงยิ่งคงเดิม

บางคนอาจจะคิดว่า "แก้อ" ที่วางอยู่ตรงนั้นไม่เห็นจะสัมพันธ์กับอะไรเลย ความจริงแล้ว กระบวน ความสัมพันธ์ มีอยู่หากแต่เรามองไม่เห็น เช่น ทรายโตที่ไม่มีใครมาเคลื่อนย้ายแก้อจะต้องอยู่ที่นั่น เป็นความสัมพันธ์ระหว่าง "การอยู่กับที่" กับ "การเคลื่อนย้าย" หรือ "ยิ่งวางไว้ตรงนั้นนานเท่าไรแก้อตัวนั้นจะยิ่งผุร่อนมากขึ้นเท่านั้น" เช่นวางไว้ 10 ปี 100 ปี 1000 ปี นั่นคือ "การผุร่อนของแก้อ" สัมพันธ์กับ "เวลา" ทั้งนี้ก็เพราะว่าเนื้อไม้ ในแก้อตัวนั้น จะเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอด "เวลา" แต่เรามองไม่เห็น

ความสัมพันธ์พอจะสรุปได้เป็นสองลักษณะ ลักษณะหนึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดจากสิ่งหนึ่งส่งอำนาจหรือ พลังอย่างใดอย่างหนึ่งไปสู่อีกอย่างหนึ่ง หรือส่งอำนาจไปสู่ซึ่งกันและกัน เช่น ความ

ร้อนจากเตาไฟส่งเข้าไปในน้ำในกาทำให้น้ำเดือด
เป็นต้น อีกลักษณะหนึ่งไม่มีอำนาจหรือพลังใด ๆ
ที่จะส่งไปโดยตรง เหมือนไฟกับน้ำในกา เช่น
“เวลา” กับ “การผุ” ของเนื้อไม้เก่า^{๕๕} ตามตัว-
อย่างที่ทำมาแล้ว เป็นต้น อันที่จริงการผุของเนื้อ
ไม้เก่า^{๕๕} คงจะเนื่องมาจากขบวนการเปลี่ยนแปลง
ทางเคมีภายในไม้เก่าเอง แต่ความช้าความเร็ว
ของ “เวลา” จะเข้ามามีบทบาทเป็นตัวแปรอีก
ตัวหนึ่งด้วย ซึ่งคนธรรมดาจะคิดไม่ถึง

ความสัมพันธ์เป็นสัจจะภาวะ

ไม่มีภาวะรูปธรรมและนามธรรมใดๆ ใน
จักรวาล^{๕๕}ที่จะอยู่โดดเดี่ยว อย่างน้อยจะต้องมี
“เวลา” อภิวัตน์^{๕๕}ที่เขาเกี่ยวข้องกับ เมื่อไม่มีเวลา
โดดเดี่ยวก็จะมีเกินหนึ่ง เมื่อเกินหนึ่งก็จะมีภาวะ
ความสัมพันธ์เกิดขึ้น ไม่ลักษณะใด ก็ลักษณะหนึ่ง
นั่นคือ “ความมีอยู่” กับภาวะ “ความสัมพันธ์”
จะต้องคู่กันและในจักรวาล^{๕๕}มีภาวะ “ความมีอยู่”
ฉะนั้นจึงต้องมีภาวะ “ความสัมพันธ์” อยู่ด้วย
ความสัมพันธ์จึงเป็น “สัจจะภาวะ”

ในอภิปรัชญา พลาโต (Plato) เจ้าของ
ลัทธิ Idealism และอริสโตเติล (Aristotle)
แห่งลัทธิ Realism สนใจใน “วัตถุ” (Things)
มากกว่า “กระบวนการ” (Process) ครั้นต่อมา
กลุ่ม Pragmatists ได้สลัดความคิดฝังใน “วัตถุ”
ได้หลุดพ้นและหันมาสนใจ “กระบวนการ” และ
นักปรัชญารุ่นหลังต่อมา เช่นกลุ่ม Analytic ก็ไม่

สนใจ “วัตถุ” อีกต่อไป ^{๕๕} ทั้งนี้เพราะทราบโดยที่ม
“วัตถุ” ครอบงำ^{๕๕}จะต้องมี “กระบวนการ” การ
สนใจ “วัตถุ” หรือ “กระบวนการ” จึงเสมอกัน
แต่การสนใจ “กระบวนการ” มีโอกาสหลุดพ้น
จาก “ความตัน” ของความคิดได้มากกว่าสนใจ
“วัตถุ” นักคิดรุ่นหลังจึงหันมาสนใจ “กริยา”
(กระบวนการ) มากกว่า “นาม” (วัตถุ)

นักปรัชญารุ่น ก่อนมัก จะไม่ สนใจ และมอง
ข้ามความสัมพันธ์ไป อาทิเช่น พลาโต ซึ่งสอนให้
คนใช้ “ความคิด” และเป็นความคิดที่เรียกว่า
“เหตุผล” ซึ่งที่แท้จริงแล้วใน “เหตุผล” นั้นเอง
ก็มีภาวะสัมพันธ์แอบแฝงอยู่ กล่าวคือ “เหตุ”
ทำให้เกิด “ผล” นั่นคือ เหตุ “สัมพันธ์” กับผล
และความคิดของกลุ่ม Pragmatism ที่เน้นเรื่อง
“การเปลี่ยนแปลง” (Change) ก็มีกระบวนการ
ความสัมพันธ์แอบแฝงอยู่ด้วย กล่าวคือ ความ
เปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้ ก็เพราะมี “เหตุ” มาทำ
ให้เปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงเป็น “ผล”
ดังนั้นจึงมีภาวะ ความสัมพันธ์ ระหว่างเหตุและผล
พระพุทธเจ้ามองโลกว่าเป็น “อนิจจัง ทุกขัง
อนัตตา” คือ เปลี่ยนแปลงมีความทุกข์ และไม่-
แน่นอน ทั้งสามคำ^{๕๕}ล้วน^{๕๕}มี ภาวะความสัมพันธ์
รวมอยู่ด้วยทั้งสิ้น การค้นคว้าหาความรู้ใหม่ ๆ
โดยกระบวนการวิทยาศาสตร์ กระบวนการทดลอง
ล้วนแต่^{๕๕}ศึกษาผ่าน ภาวะความสัมพันธ์^{๕๕}ทั้งสิ้น สิ่ง
ที่^{๕๕}บ่ง^{๕๕}ในจักรวาล^{๕๕}ไม่^{๕๕}อาจจะ^{๕๕}หนี^{๕๕}หนี^{๕๕}จาก ภาวะ-

ความสัมพันธ์ได้ ความสัมพันธ์จึงเป็นสิ่งภาวะ
ตั้งกล่าวแล้วข้างต้น

ธรรมชาติของคน

คน ต้นไม้ ต่างก็เป็นวัตถุประกอบที่ประ-
กอบขึ้นด้วยส่วนย่อยเล็ก ๆ มากมาย นักวิทยา-
ศาสตร์ได้แสดงให้เห็นว่า นำหนงหยดที่เราสัมผัส
ได้ด้วยอวัยวะสัมผัสนั้น ถ้าแยกต่อไปจะได้ไฮโดร
เจนสองส่วน กับ ออกซิเจนหนึ่งส่วน ซึ่งเมื่อถึง
ตอนนั้น คุณสมบัติทางกายภาพของน้ำ จะหายไป
ถึงเหลือ แต่สภาพ นามธรรมที่อธิบาย ลักษณะทาง
ภาวะภาพได้ยากมาก มีแต่ “พฤติกรรม” ของนาม
ธรรมเหล่านั้นเท่านั้นที่พอจะวัดได้ คนก็เช่นเดียว
กัน ขณะที่เราเห็นว่าเป็นวัตถุก้อนหนึ่งที่มีความรู้
สึก และความคิดถ้าสลายตัวคนต่อไปเรื่อย ๆ จน
ในที่สุดจะเหลือสิ่งที่เรามองไม่เห็น กลายเป็นภาวะ
นามธรรมไป ถ้าเราประกอบตอยหลังเข้ามาใหม่
จากนามธรรมที่ได้สลายตัวไปนั้น ประกอบเข้ามา
เป็นรูปคนใหม่โดยกระบวนการและสัดส่วนเหมือน
เดิม ก็จะเป็นตัวคนขึ้นมา มีความรู้สึก ความ
จำ ความคิดเหมือนเดิม ความรู้สึก ความจำ และ
ความคิด จะสัมพันธ์กันพัฒนาเปลี่ยนแปลงต่อไป
เมื่อสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ดังนั้น ความรู้สึก
ความจำ ความคิด จึงเป็นผลของการรวมตัวของ
สิ่งที่ประกอบกันเข้าเป็นคน เมื่อใดที่กระบวนการ
ความสัมพันธ์ที่แอบแฝงอยู่ในสิ่งธรรมชาติตัวนั้นเข้า
เป็นคนนั้นสลายตัวไป ความรู้สึก ความจำ ความ

คิด ก็จะสลายตัวไปด้วย คนจึงประกอบด้วยภาวะ
นามธรรมทั้งหมดสัมพันธ์กัน อย่างได้สัดส่วนและ
รวมทงผล ของ ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ด้วย
ด้วยเหตุนี้พระพุทธองค์จึงมองคนว่าเป็น อนิจจัง
ทุกขัง อนตตา

คนและความรู้

ความรู้ในคนเกิดจากการที่คนได้สัมพันธ์กับ
สิ่งแวดล้อม แม้มีคนถ้าไม่มีสิ่งแวดล้อม ความรู้
จะเกิดขึ้นไม่ได้ ความรู้เป็น “ผล” ของความ
สัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม ความรู้ลักษณะ
นี้เป็นความรู้พื้นฐาน ความรู้ที่ระดับหนึ่งเกิดขึ้น
“ภายใน” ตัวคน คน “สร้าง” ขึ้นเอง โดยนำ
ความรู้พื้นฐานมาสัมพันธ์กันในลักษณะต่างๆ เกิด
เป็นความรู้ระดับสองชั้น เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “คิด”
ความรู้ระดับนี้เกิดขึ้นโดยคนมี “เจตนา” สร้างขึ้น
ความรู้ที่ระดับหนึ่งเป็นระดับสาม เป็นความรู้ที่
เกิดจากกระบวนการความสัมพันธ์โดยบังเอิญ คนมิได้
มีเจตนาอย่างแท้จริงเหมือนระดับสอง แต่เป็น
“ผล” ของความสัมพันธ์โดย “บังเอิญ” เสียเป็น
ส่วนใหญ่ นับเป็นความรู้ระดับสูงมาก ความรู้ทั้ง
สามระดับล้วนแต่เกิดจากกระบวนการ “ความสัม-
พันธ์” ทั้งสิ้น ความรู้ใดที่สามารถทดสอบได้
“พยากรณ์” ได้ ความรู้นั้นก็ถือเป็นความรู้ที่ถูกต้อง
และถ้าพยากรณ์ถูกต้องทุกกรณี ความรู้นั้น
ก็คือเป็นความรู้ “สุทธิ” (Absolute truth)

ความดี

คนเป็นผู้สร้างความดี ความดีขึ้นอยู่กับคน ความดีสัมพันธ์กับระดับความรู้ และความรู้สึกรู้ของ คน ความดีมีสองอย่าง ความดีเฉพาะอย่างหนึ่ง กับความดีทั่วไปอีกอย่างหนึ่ง ความดีเฉพาะเป็น ความดีที่เกิดขึ้นในเฉพาะคน สิ่งทีคนหนึ่งว่าดี อาจจะไม่ใช่ สำหรับอีกคนหนึ่งก็ได้ ทั้งนี้ส่วน สัมพันธ์กับพื้นฐานความรู้ ความคิด และอารมณ์ ความดีทั่วไปเกิดจากการเรียนรู้ เรียนรู้มาจากกลุ่ม คนในสังคมนั้น ๆ สั่งสอนถ่ายทอดกันมาเป็น ทอด ๆ เป็นความดีที่ตกลงร่วมกัน

ความงาม

เมื่อคนสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทำให้ "เกิด" ความรู้สึก "งาม" ขึ้นในคน ถ้าไม่มีสิ่งแวดล้อม แล้ว ความรู้สึกงามจะเกิดขึ้นไม่ได้เลย ดังนั้น คน จึงเป็น "ผู้สร้าง" ความงามขึ้น ความงามไม่มีใน ธรรมชาติ คนต่างหากที่มี "ความรู้สึก" งาม ใน ธรรมชาติมีแต่ความกลมกลืน ความขัดแย้ง ความ เสมอกัน เช่น ไม้เปล่งดอกไม้เปล่งหนึ่ง ถ้าดอกไม้ เท่ากันหมด มีเหมือนกันหมด ก็มีความเสมอกัน ถ้าไม้แดงบ้าง เหลืองบ้าง ใหญ่บ้าง เล็กบ้าง ก็ เรียกว่ามีความขัดแย้งกัน ถ้าความขัดแย้งกันนั้น มี จังหวะ เช่น ดอกใหญ่ ดอกเล็ก ดอกยาว ดอกสั้น ไม่ใช่เล็กทั้งแปลง แล้วไล่ดอกไม้ใหญ่ขึ้นมาหนึ่ง ดอก ถ้าเป็นต้นก็เรียกว่ามีความกลมกลืนกัน ความกลมกลืน ความขัดแย้งและความเสมอกัน

ทำให้เกิด "ความรู้สึกงาม" ในบุคคลได้ "สัมผัส" ความกลมกลืน ความขัดแย้ง ความเสมอกัน เป็น รากฐานที่จะช่วยให้เกิดความรู้สึกงาม หรือเป็น "รากฐาน" ของความงาม แต่รากฐานนี้เกิดขึ้น โดย "บังเอิญ" ในธรรมชาติ ธรรมชาติมิได้ "เจตนา" ให้เกิดขึ้น ดังนั้น จึงจะเรียกว่าธรรม- ชาติ "สร้างความงาม" ไม่ได้ไม่เพราะธรรมชาติ ไม่มี "เจตนา" ที่จะสร้างความงาม คนต่างหากที่ "สร้างความงาม" ขึ้นมา

ความรู้สึกงามมีสองอย่าง อย่างหนึ่งเรียกว่า "ความรู้สึกงามเฉพาะ" อีกอย่างหนึ่งเรียกว่า "ความรู้สึกงามทั่วไป" ความรู้สึกงามเฉพาะนั้น เกิด ขึ้นเฉพาะคน คนหนึ่งอาจจะเห็นว่าสิ่งนั้นงาม แต่อีก คนหนึ่งอาจจะเห็นว่าไม่งามก็ได้ หรือคนเป็นหมื่น เป็นแสนอาจจะเห็นว่า สิ่งนั้นงาม สอดคล้อง ต้องกัน ทุกคนก็ได้ นั่นก็แปลว่า ความงามเฉพาะเป็นความรู้สึก งามขึ้นพื้นฐานที่ทุกคนมี หรือควรมี ส่วนความรู้สึก งามทั่วไปนั้นเกิดจากการเรียนรู้ คนในสังคมนั้น ๆ บอกเล่า สั่งสอน ถ่ายทอดกันมาให้คนรุ่นลูก รุ่น หลานรู้ว่าสิ่งนั้นงามสิ่งนี้ไม่งาม การสั่งสอนนี้อาจจะ สั่งสอนในระบบโรงเรียน ระบบครอบครัว หรือผ่าน ทางสื่อมวลชนต่าง ๆ เช่น หนังสือ วรรณคดี จิตรกรรม ปฏึกากรรม หรือนาฏศิลป์ ดังเช่นวรรณคดี ไทยสอนว่า หญิงงามนั้นจะต้อง เรียบร้อย แขนอ่อน เหมือนนางพวงข้าง เค้นแถมอนพญาข้างสาร เอบาง ร้างน้อย แต่ชาวเกาะบางแห่งสอนว่าหญิงงามนั้น จะ ต้องอ้วนจ้ำม่ำ เป็นต้น ความรู้สึก งามทั่วไป เป็น "เกณฑ์ปรกติ" ของแต่ละสังคม ที่ได้มาจากการ เรียนรู้เป็นวัฒนธรรมของสังคมแต่ละสังคม □